

Liite: Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman 2024–2027 hankkeet

1. Oikeuslaitoksen riippumattomuutta turvataan

Hankkeen kuvaus: Oikeuslaitoksen riippumattomuuden perustuslailliset takeet -työryhmä (riippumattomuustyöryhmä) on oikeusministeriön vuonna 2023 asettaman oikeuslaitoksen kehittämistä selvittävän työryhmän asettama ja toimii sen yhteydessä. Riippumattomuustyöryhmän tavoitteena on tehdä ehdotus oikeuslaitoksen riippumattomuuden edellyttämistä säännösmuutoksista erityisesti varmistumalla oikeuslaitoksen riippumattomuuden perustuslaillisista takeista. Oikeuslaitoksen riippumattomuus turvaa ennen kaikkea jokaisen oikeutta saada asiansa käsitellyksi puolueettomassa ja riippumattomassa tuomioistuimessa. Riippumattomuuden merkitys näkyy tuomioistuinta laajemmin koko oikeudenhoidon ketjussa, jota työryhmä tarkastelee.

Työryhmän toimikausi päättyy 31.12.2026.

Oikeusperusta: perustuslain 21 §, EU:n perusoikeuskirjan 47 artikla, EIS:n 6 artikla, KP-sopimuksen 14 artikla

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Ehdotus oikeuslaitoksen riippumattomuuden edellyttämistä säännösmuutoksista annetaan.

2. Oikeuden saatavuutta parannetaan uudella yksinkertaisemmalla pienten riita-asioiden menettelyllä

Hankkeen kuvaus: Oikeusministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella ehdotus pienten riita-asioiden menettelyksi. Uutta yksinkertaistettua oikeudenkäyntimenettelyä on tarkoitus soveltaa häätöä ja huoneenvuokraa koskeissa riita-asioissa. Uudistuksen tavoitteena on parantaa oikeuden saatavuutta kehittämällä näitä riita-asioita varten yksinkertaistettu oikeudenkäyntimenettely, jossa asianosaisen oikeudenkäyntikuluriski on matala.

Työryhmän toimikausi päättyy toukokuussa 2025. Työtä seuraamaan ja arvioimaan on asetettu seurantaryhmä.

Oikeusperusta: perustuslain 21 ja 6 §, EU:n perusoikeuskirjan 20 ja 47 artiklat, EIS:n 6 artikla

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Hallituksen esitys pienten riita-asioiden menettelystä huoneenvuokraa ja häätöä koskevissa riita-asioissa on annettu.

3. Rikosprosessia sujuvoitetaan eri tavoin

Hankkeen kuvaus: Rikosprosessin sujuvoittamisesta on hallitusohjelmassa lukuisia kirjauksia. Keinoina ovat muun muassa kirjallisten menettelyjen lisääminen, läsnäolovaatimuksen keventäminen, sähköisten toimintatapojen sekä etäyhteyksien ja videotallenteiden käytön lisääminen, kokoonpanojen tarkoituksenmukaisuuden arvioiminen ja syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen. Lisäksi hallitus toteuttaa sakkomenettelyn kokonaistarkastelun ja uudistuksen. Syyteneuvottelun ja sakkomenettelyn uudistamiset ovat käynnissä omina hankkeinaan, minkä lisäksi oikeusministeriössä on käynnissä kaksivaiheinen muita rikosprosessin sujuvoittamistoimenpiteitä tarkasteleva hanke.

Rikosprosessin sujuvoittamisella pyritään rikosoikeudenhoidon resurssien tehokkaampaan kohdistamiseen siten, että voitaisiin nykyistä paremmin turvata oikeus rikosasian käsittelyyn ilman aiheetonta viivytystä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että keinoista nopeuttaa rikosprosessia, kuten syyteneuvottelusta, on kiistämätöntä hyötyä syytetyille, rikosoikeudenhoidon viranomaisille ja rikoksen uhrille, koska se vähentää viranomaisten työtä ja nopeuttaa rikosvastuun vahvistamista, joka myös helpottaa siviilioikeudellisesta vastuusta päättämistä.

Oikeusperusta: perustuslain 21 §, EIS:n 6 artikla, KP-sopimuksen 14 artikla

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Kirjallisten menettelyjen lisääminen, läsnäolovaatimuksen keventäminen, sähköisten toimintatapojen sekä etäyhteyksien ja videotallenteiden käytön lisääminen, kokoonpanojen tarkoituksenmukaisuuden arvioiminen ja syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen sekä sakkomenettelyn uudistaminen toteutetaan tällä hallituskaudella. Muitakin rikosprosessia sujuvoittavia toimenpiteitä toteutetaan ja niitä tarkasteleva työryhmä voi mietinnössään esittää tulevia kehityskohteita.

4. Tuomioistuinten ruotsinkielisiä palveluita kehitetään

Hankkeen kuvaus: Hanke perustuu kansalliskielistrategian kirjaukseen, jonka mukaan luodaan ja ylläpidetään asiointiympäristöjä, joissa on luontevaa käyttää suomen ja ruotsin kieltä. Hankkeessa luodaan ruotsinkielisen palvelun suunnittelun ja koordinoinnin malli. Kaksikieliset tuomioistuimet voivat harkintansa mukaan hyödyntää mallia toimintansa suunnittelussa ja kehittämisessä. Hankkeessa luodaan myös kaksikielisten tuomioistuinten verkosto sekä selvitetään kyselyllä käsittelykielen valintaan vaikuttavia seikkoja. Hanke toteuttaa myös Euroopan neuvoston ministerikomitean suositusta 12.2.2020 (CM/ResCMN(2020)1) seurata ruotsinkielisen väestön kielellisten oikeuksien toteutumista ja tarvittaessa ryhtyä toimiin niiden toimeenpanemiseksi käräjäoikeuksissa.

Hankkeen toimikausi on 1.4.2024–31.3.2025 ja Tuomioistuinvirasto vastaa hankkeen käytännön toteutuksesta.

Oikeusperusta: perustuslain 6, 17 ja 21 §, alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan 9 artikla, kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen 10 artikla.

Vastuutaho: OM ja Tuomioistuinvirasto

Tavoitteet: Hankkeen tuotokset (ruotsinkielisen palvelun suunnittelun ja koordinoinnin malli, kaksikielisten tuomioistuinten verkosto, yhteenvedo kyselyn tuloksista) valmistuvat. Hankkeesta raportoidaan kielikertomuksessa vuonna 2025.

5. Kehitetään oikeussuojan saavutettavuutta vammaisille henkilöille

Hankkeen kuvaus: Järjestetään yhteistyössä Tuomioistuinviraston, vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE:n, Ihmisoikeuskeskuksen ja vammaisjärjestöjen kanssa koulutusta tuomareille vammaisten henkilöiden oikeuksista ja toimista, joilla voidaan tukea oikeussuojan saavutettavuutta. Koulutus sisältää tietoa esteettömyydestä ja saavutettavuudesta, minkä lisäksi jaetaan hyviä käytäntöjä tilanteisiin, joissa oikeudenkäynnin asianosaisena on vammainen henkilö. Ennen koulutuksen järjestämistä kootaan hyviä käytäntöjä yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa ja tarkastelemalla muissa maissa käytössä olevia erityisjärjestelyitä.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 13 artiklan mukaan sopimusvaltiot varmistavat vammaisille henkilöille oikeussuojan tehokkaan saavutettavuuden yhdenvertaisesti muiden kanssa, muun muassa

järjestämällä menettelyllisiä ja ikään perustuvia mukautuksia, helpottaakseen heidän tehokasta suoraa ja välillistä osallistumistaan, myös todistajina, kaikkiin oikeudellisiin menettelyihin, tutkintavaihe ja muut valmisteluvaiheet mukaan lukien. Osana oikeussuojan tehokkaan saavutettavuuden varmistamista vammaisille henkilöille sopimuspuolet edistävät lainkäytön alalla työskentelevien, kuten poliisin ja vankilahenkilöstön, asianmukaista koulutusta.

Oikeusperusta: perustuslain 6 ja 21 §, EU:n perusoikeuskirjan 20, 21, 26 ja 47 artiklat, YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista 12 ja 13 artiklat

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Koulutus tuomareille oikeussuojan saavutettavuudesta on järjestetty.

6. Vahvistetaan lapsen edun toteutumista rikostutkinnassa ja oikeudenkäynneissä lakimuutoksella

Hankkeen kuvaus: Lapsiin kohdistuvien väkivalta-, seksuaali- ja ihmiskaupparikosten selvittämisen työtä on kehitetty vuodesta 2019 lähtien kansainvälisten Barnahus-laatustandardien mukaisesti. Työn kehittämiseen suunnataan valtionavustusta vielä vuonna 2025. Toiminnan ytimessä on varmistaa monialaisella yhteistyöllä lapsen edun mukainen tutkinta ja sen tuki.

Päivittämällä laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä on mahdollista selkiyttää monialaisen tiedonvaihdon oikeuksia ja velvollisuuksia sekä sitä, kuinka eri ammattilaiset voivat vahvemmin toimia yhteen lapsen edun mukaisesti. Lakimuutoksen myötä väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneiden lasten palveluita yhdenmukaistetaan läpi Suomen ja kansallista koordinaatiota vahvistetaan monialaisen työn turvaamiseksi.

Perustelumuistio lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annetun lain (1009/2008) muutostarpeista on tuotettu yhteishankkeessa Euroopan neuvoston ja komission kanssa. Lanzaroten sopimuksen kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2022:8) Barnahus-kehittämistyö on yksi keskeinen toimi. Lakimuutoksen tarkoituksena on varmistaa tehdyn kehittämistyön juurtuminen pysyväksi toiminnaksi kautta Suomen.

Oikeusperusta: lapsen oikeuksien sopimus (erityisesti 34 artikla ja lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskeva valinnainen pöytäkirja), Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (Lanzaroten sopimus)

Vastuutaho: STM

Tavoitteet: Laki uudistetaan huomioimaan entistä paremmin lapsen edun toteutuminen rikosprosessissa ja tarvittavissa sote-palveluissa. Uudistus on toteutettu vuoden 2026 loppuun mennessä.

7. Kehitetään lasten oikeuksiin ja alaikäisten kohtaamiseen liittyvää koulutusta

Hankkeen kuvaus: Kehitetään Rajavartiolaitoksen henkilöstön osaamista liittyen alaikäisten kohtaamiseen rajatarkastuksissa, huomioiden lasten puhutustilanteiden erityispiirteet.

Hankkeen taustalla on muun muassa Lasten oikeuksien komitean vuonna 2023 antama suositus, jonka mukaan Suomen tulee ottaa käyttöön yhteisesti sovitut mekanismit ja menettelyt, joiden avulla rikosten lapsiuhrin tunnistetaan varhaisessa vaiheessa, ja varmistaa, että tunnistamisesta vastaaville (mm. rajaviranomaisille) annetaan koulutusta lasten oikeuksista, lastensuojelusta ja lapsisensitiivisistä kuulemistaidoista.

Oikeusperusta: perustuslain 6 ja 21 §, EU:n perusoikeuskirjan 24 artikla, lapsen oikeuksien sopimus, yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta, yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (Lanzaroten sopimus)

Vastuutaho: SM, Rajavartiolaitos

Tavoitteet: Järjestetään Rajavartiolaitoksen henkilöstölle alaikäisten puhuttamiseen liittyvää koulutusta sekä toteutetaan alaikäisten rajatarkastuksia koskeva jatkokoulutus.

8. Turvataan rikoksen uhrien tukipalvelujen rahoitus

Hankkeen kuvaus: Tavoitteena on turvata rikoksen uhrien tukipalveluiden rahoitus osana Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman 20.6.2023 *Vahva ja välittävä Suomi* mukaisesti laadittavaa uhripoliittista toimenpideohjelmaa. Uhripoliittiseen toimenpideohjelmaan tulee sisältyä ehdotus rikoksen uhrien yleisten ja erityisten tukipalveluiden rahoituksen turvaamisesta sekä rahoitusvastuiden edelleen selkeyttämisestä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä EU:n ja kansainvälisen sääntelyn edellyttämien tukipalveluiden toteuttamiseen järjestöjen toiminnassa. Osana rahoituksen tarkastelua työryhmän tulee ottaa huomioon oikeusministeriössä laadittu selvitys rikosuhrimaksujen korotusmahdollisuuksista. Lisäksi työryhmän tulee huomioida hallitusohjelmaan sisältyvä kirjaus maahanmuuttoon liittyvän työperäisen hyväksikäytön uhrien tukipalveluiden turvaamisesta.

Uhrin aseman kehittäminen pohjautuu paitsi kansallisiin tavoitteisiin myös EU:n lainsäädäntöön ja strategioihin sekä kansainvälisiin suosituksiin ja velvoitteisiin.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, 10 § ja 17 §, Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus), Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta.

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Rikoksen uhrien yleisten ja erityisten tukipalveluiden rahoituksen turvaamista sekä rahoitusvastuiden edelleen selkeyttämistä koskevat ehdotukset on laadittu ja julkaistu keväällä 2025.

9. Rikoksen uhrien asemaa parannetaan rikosoikeudellisissa menettelyissä

Hankkeen kuvaus: Tavoitteena on parantaa uhrien asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä osana Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman 20.6.2023 *Vahva ja välittävä Suomi* mukaisesti laadittavaa uhripoliittista toimenpideohjelmaa. Toimenpideohjelman tulee sisältää ehdotus niistä toimintatavoista ja käytännöistä, joilla rikoksen uhrin asemaa voidaan parantaa rikosprosessissa. Rikosoikeudellisissa menettelyissä rikoksen uhrin aseman kannalta keskeisiä osa-alueita ovat muun muassa uhrin sensitiivinen kohtelu, uhreille kohdennettava ja viranomaisten välinen viestintä sekä uhrin suojeleminen rikosprosessissa.

Hankkeessa tulee kiinnittää huomiota erityisesti pääministeri Orpon hallituksen ohjelmassa mainittuihin, haavoittuvassa asemassa oleviin uhriryhmiin. Näitä ovat muun muassa lapset, perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin sekä kunniaan liittyvän väkivallan uhrin (mukaan lukien avioliittoon pakottamisen uhrin). Lisäksi tulee huomioida järjestelmällisen häirinnän kohteeksi joutuneet virkamiehet ja työntekijät. Uhrin aseman kehittäminen pohjautuu paitsi kansallisiin tavoitteisiin myös EU:n lainsäädäntöön ja strategioihin sekä kansainvälisiin suosituksiin ja velvoitteisiin.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, 7 §, 10 §, 17 § ja 21 § ja mm. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus), Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta, Euroopan neuvoston yleisyleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (Lanzaroten sopimus), lapsen oikeuksien sopimus

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Rikoksen uhrin asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä parantavista toimintatavoista ja käytänteistä on laadittu ja julkaistu ehdotukset 31.5.2026 mennessä.

10. Poliisin esitutkintaprosessia kehitetään seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa

Hankkeen kuvaus: Oikeussuojan saatavuutta seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa pyritään parantamaan kehittämällä 1.11.2023 voimaan tullutta päätöksenteko- ja priorisointiohjetta, joka ohjaa poliisin päätöksentekoprosessia, sekä valmistelemalla PATJA-käsikirja, jolla määritetään poliisin tietojärjestelmän luokitteluja. Tarve prosessien kehittämiseen on tunnistettu etenkin Poliisihallituksen suorittamissa laillisuusvalvontatarkastuksissa sekä eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa EOAK/6877/2023 ja EOAK/4610/2022.

Kehittämiskohteena on myös voimassa olevien ohjeiden mukaisten kirjausten tekeminen tietojärjestelmiin ja pöytäkirjoihin vaadituista toimenpiteistä. Tämän taustalla on huomio siitä, että tarkastuspöytäkirjojen perusteella vaikuttaa siltä, ettei poliisiyksiköissä ole täysin selvää, milloin ja millä tavalla poliisin tulee uhrien oikeuksia koskevia toimenpiteitä suorittaa.

Poliisiammattikorkeakoulu on vuonna 2024 avannut kaikille poliiseille pakollisen lähisuhdeväkivaltarikoksia koskevan verkkokoulutuksen. Viime vuoden lopulla on julkaistu Seksuaalirikosten tutkinta -kirja (Rantaeskola & Kaunisto), joka on suunnattu kaikille rikosprosessin toimijoille ja joita on tilattu poliisiyksiköihin. Poliisiammattikorkeakoulu on myös mukana Improve-hankkeessa, jossa kehitetään lähisuhdeväkivaltakoulutusta sekä sähköistä sovellusta lähisuhdeväkivallan uhrien tueksi. Poliisihallitus seuraa jatkuvasti seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltarikosten tutkinnan laatua ja tekee Poliisiammattikorkeakoulun ja muiden sidosryhmien kanssa jatkuvaa yhteistyötä ohjeiden, koulutuksen ja opetuksen kehittämiseksi.

Poliisiammattikorkeakoulun opetuksessa huomioidaan uhrilähtöiset kuulumenot, joiden teemoina ovat mm. kunnioittava kohtaaminen, traumaattisten tapahtumien vaikutukset ja niiden huomioiminen kuulustelussa sekä seksuaalirikosten herättämät tunteet. Koulutuksen keskeisiä käsitteitä ovat mm. traumainformoitu ja -fokusoitu työote sekä kognitiivinen empatia eli kuultavan tuntekokemusten huomioiminen.

Oikeusperusta: perustuslain 7, 10 ja 21 §, EIS:n 6 ja 8 artiklat, EU:n perusoikeuskirjan 3 ja 47 artiklat, Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus), kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (CEDAW)

Vastuutaho: SM, Poliisihallitus, Poliisiammattikorkeakoulu

Tavoitteet: Prosessiohjeita seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa päivitetään ja ohjeiden noudattamista ja vaikutuksia seurataan.

11. Vahvistetaan Nollalinjan palveluita

Hankkeen kuvaus: Nollalinjan auttava puhelin ja chat tarjoavat tukea lähisuhdeväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohdanneille, heidän läheisilleen ja ammattilaisille. Varmistetaan Nollalinja-palvelun saavutettavuus kuulovammaisille ja henkilöille, joilla on puheentuottamisen vaikeuksia, vakiinnuttamalla Nollalinjan chat-palvelu. Chatin vakiinnuttamista ja tarpeellisuutta puoltaa väkivaltaa kokeneiden yhdenvertaisuuden periaate ja kattavampi palvelun saavutettavuus. Chatin avulla vastataan viittomakielisten palvelutarpeeseen, joita ei voida palvella anonyymisti puhelinpalvelun kautta. Varmistetaan 24/7 puhelinpalvelun lisäksi toisen puhelinlinjan aukiolo 10–12 tuntia vuorokaudessa. Toinen puhelinlinja ehkäisee puhelinlinjojen ruuhkautumista ja mahdollistaa väkivallan kokijoille matalan kynnyksen oikea-aikaisen avun ja väkivallan ehkäisyn.

Parannetaan viestinnän keinoin tietoisuutta Nollalinjan yhdeksällä kielellä 24/7 palvelevasta asiakkaille maksuttomasta tulkkauspalvelusta sekä vahvistetaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen, maahan muuttaneiden, ruotsinkielisten ja saamenkielisten tietoisuutta Nollalinja-palvelusta.

Istanbulin sopimuksen kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa (2022–2025) on Nollalinjan kehittämistä ja chat-palvelun vakiinnuttamista koskeva toimenpide.

Oikeusperusta: Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus)

Vastuutaho: STM, THL

Tavoitteet: Nollalinjan chat-palvelu on vakiinnutettu, tietoisuus Nollalinjasta on lisääntynyt.

12. Varmistetaan seksuaaliväkivaltaa kokeneille tarkoitettujen Seri-tukikeskusten toiminnan yhtenäisyys koko suomen tasolla

Hankkeen kuvaus: Seri-tukikeskusverkosto on luotu viimeisten vuosien aikana koko Suomen kattavaksi. Verkoston pysyvyys ja Seri-tukikeskusten palvelusisällöt tarvitsevat kuitenkin kansallista tukea. Hankkeessa parannetaan Seri-tukikeskusten asiakkaiden pääsyä mielenterveys- ja päihdepalveluihin tukemalla alueellisten hoitopolkujen kehittämistä. Ammattilaisten osaamista väkivallan tunnistamisessa ja väkivallan osapuolten auttamisessa lisätään vahvistamalla yhteistyötä hyvinvointialueiden väkivaltatyön koordinaattoreiden, MARAK-työryhmien ja Seri-tukikeskusten kesken ja järjestämällä toimijoille yhteisiä koulutuksia. Viestinnän keinoin lisätään erityisesti poikien ja miesten, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ja maahan muuttaneiden tietoa Seri-tukikeskusten palveluista. Lisäksi nuorten seksuaaliväkivaltaa kokeneiden palvelupolkuja kehitetään yhteistyössä Seri-tukikeskusten ja Barnahus-hankkeen kanssa.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa (2022–2025) on toimenpide Seri-tukikeskusten tarjoaman psykososiaalisen tuen tarjonnan varmistamisesta.

Oikeusperusta: Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus).

Vastuutaho: STM, THL

Tavoitteet: Tietoisuutta Seri-tukikeskusten palveluista on lisätty ja palvelu- ja hoitopolkuja on kehitetty.

13. Vahvistetaan turvakotipalveluita saamelaisalueilla

Hankkeen kuvaus: Vahvistetaan turvakotipalvelujen saatavuutta saamelaisten kotiseutualueella. Tällä hetkellä Suomen pohjoisin turvakoti on Rovaniemellä. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa on kirjaus turvakotien saavutettavuuden vahvistamisesta. Lisäksi Istanbulin sopimuksen kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa (2022–2025) on toimenpide turvakotiverkoston kehittämisestä, huomioiden erityisesti palveluiden alueellinen saavutettavuus ja haavoittuvat ryhmät.

Oikeusperusta: Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus)

Vastuutaho: STM, THL

Tavoitteet: Turvakotipaikkoja on perustettu saamelaisten kotiseutualueelle ja saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten turvakotipalveluiden saatavuus alueella on varmistettu.

14. Lisätään tietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta ja oikeussuojakeinoista

Hankkeen kuvaus: Oikeusministeriö käynnistää oikeussosiologisen selvityksen osana hallituksen Uutta vauhtia yhdenvertaisuuteen Suomessa -toimenpideohjelman toimeenpanoa. Selvityksen tarkoitus on tarkastella oikeuslähteiden ja haastattelujen avulla sitä, miksi kunniaan liittyvän väkivallan tapaukset eivät etene tuomioistuimissa ja millaisia esteitä oikeussuojakeinojen toteutumisessa uhrien kohdalla ilmenee. Hankkeessa selvitetään myös sitä, kuinka luottamusta viranomaisten ja kunniaan liittyvän väkivallan uhrien välillä voitaisiin lisätä.

Selvityksellä pyritään myös kirkastamaan sitä, millaisia lainsäädäntö- tai tukipalveluiden liittyviä uudistuksia tulisi tehdä, jotta uhrien pääsy oikeussuojan piiriin vahvistuisi ja millaisilla keinoilla kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäisyä voitaisiin tehostaa.

Oikeusperusta: perustuslain 7 §, EU:n perusoikeuskirjan 3 artikla, EIS:n 5 artikla, EN:n yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus)

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Selvitys julkaistaan.

Tavoitteet: Uhrin aseman parantamista rikosoikeudellisissa menettelyissä koskevat ehdotukset on laadittu.

15. Vahvistetaan kunniaan liittyvää väkivaltaa kokeneiden avun saamista

Hankkeen kuvaus: Vahvistetaan kunniaan liittyvää väkivaltaa kokeneiden ja pakkoavioliiton uhrien avun saantia ja pääsyä palveluihin. Levitetään tietoa ilmiöstä ja saatavilla olevista palveluista riskissä oleville ryhmille, erityisesti nuorille. Lisätään ammattilaisten osaamista kunniaan liittyvän väkivallan ja pakkoavioliittojen tunnistamiseksi, niihin puuttumiseksi ja väkivallan kokijoiden auttamiseksi.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa on useita kunniaan liittyvää väkivaltaa koskevia kirjauksia. Lisäksi Istanbulin sopimuksen kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa (2022–2025) on toimenpide avun ja tuen saamisen vahvistamisesta kunniaan liittyvää väkivaltaa kokeneille.

Oikeusperusta: Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus)

Vastuutaho: STM, THL

Tavoitteet: Kunniaan liittyvää väkivaltaa kokeneiden avunsaantia on vahvistettu, tietoisuutta ilmiöstä on lisätty.

16. Lisätään uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvien ihmisten tietoisuutta syrjintään ja häirintään liittyvistä oikeussuojakeinoista

Hankkeen kuvaus: Hanke on osa valtioneuvoston Uutta vauhtia yhdenvertaisuuteen Suomessa -toimenpideohjelman toimeenpanoa. Valtioneuvostossa on viime vuosina pyritty kehittämään uusia ja tehokkaampia tapoja puuttua häirintään, syrjivään ja väkivaltaiseen puheeseen ja rasistiseen väkivaltaan. Tiedonannon toimeenpanon puitteissa tätä työtä jatketaan. Tässä toimenpiteessä keskitytään uskonnollisiin vähemmistöihin, jotka tutkimusten mukaan kohtaavat häirintää ja syrjintää ja tarvitsevat lisää tietoa niihin liittyvistä oikeussuojakeinoista. Näin ollen hankkeessa on tarkoitus lisätä uskonnollisten vähemmistöjen tietoisuutta käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista ja vahvistaa luottamusta viranomaisiin. Hankkeen aikana kartoitetaan hyviä käytäntöjä ja keskeisiä toimijoita kansainvälisesti ja kansallisesti. Järjestetään koulutuksia ja laaditaan materiaaleja uskonnollisten yhteisöjen ja muiden keskeisten toimijoiden avainhenkilöille oikeussuojakeinoista.

Oikeusperusta: perustuslain 6 ja 11 §, EU:n perusoikeuskirjan 10, 21 ja 22 artiklat, KP-sopimuksen 18 ja 27 artiklat, EIS:n 9 ja 14 artiklat, kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansanvälisen yleissopimuksen 2, 4 ja 5 artiklat

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Syrjintään ja häirintään liittyvistä oikeussuojakeinoista on julkaistu materiaaleja ja järjestetty koulutuksia.

17. Arvioidaan tarvetta ja mahdollisuuksia parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta

Hankkeen kuvaus: Lähestymiskieltolakia on vastikään uudistettu. Lainmuutokset tulivat voimaan 1. lokakuuta 2023. Uudistuksessa muun ohella otettiin käyttöön uutena keinona hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön suojelemiseksi sähköisesti valvottu lähestymiskielto eli käytännössä jalkapanta. Sähköinen valvonta voidaan liittää laajennettuun lähestymiskieltoon, jolla kieltoon määrättyä kielletään oleskelemasta tietyllä alueella, esimerkiksi suojattavan henkilön asunnon läheisyydessä. Sähköisen valvonnan avulla poliisi saa tiedon siitä, että laajennettuun lähestymiskieltoon määrätty on rikkonut kieltoa menemällä kielletylle alueelle. Tämä mahdollistaa poliisin nopean puuttumisen tilanteeseen. Tavoitteena on mm. tehostaa lähestymiskielloa ja parantaa lähisuhdeväkivallan uhrin turvallisuutta.

Lainmuutokset hyväksyessään eduskunta edellytti, että hallitus seuraa laajennetun lähestymiskiellon sähköisen valvonnan toimivuutta ja vaikutuksia sekä arvioi tarpeen ja mahdollisuudet kehittää sähköistä valvontaa ja laajentaa sen käyttöalaa lähestymiskiellon noudattamisen valvonnassa. Lisäksi eduskunta edellytti, että hallitus seuraa tarkoin lähestymiskiellon tehostamiseen kohdennettujen resurssien riittävyyttä ja tarvittaessa ryhtyy välittömiin toimiin niiden lisäämiseksi.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus arvioi mahdollisuudet kehittää sähköistä valvontaa ja laajentaa sen käyttöalaa lähestymiskiellon noudattamisen valvonnassa lähestymiskiellon tehokkuuden parantamiseksi ja lähestymiskiellon rikkomisten vähentämiseksi.

Hankkeessa laaditaan arviomuistio, jossa käsitellään edellä mainittuja kysymyksiä. Arviomuistion laatimisen jälkeen tehdään linjaukset jatkovalmistelusta.

Oikeusperusta: perustuslain 7, 9, 10 ja 22 §, EU:n perusoikeuskirjan 3 artikla, EIS:n 5 artikla, EN:n yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus)

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Julkaistaan arviomuistio, jossa arvioidaan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia sekä mahdollisuuksia laajentaa sähköisesti valvotun lähestymiskiellon käyttöalaa.

18. Haavoittuvuuden huomioimista turvapaikkaprosessissa parannetaan

Hankkeen kuvaus: Maahanmuuttovirastossa tarkistetaan ja päivitetään soveltamisohjeistusta haavoittuvuuden huomioimisesta turvapaikkaprosessissa koskien etenkin lääkärinlausuntoja ja haavoittuvuuden huomioimista koskevaa sisäistä ohjeistusta. Esimerkiksi puhutteluun liittyvää ohjeistusta tarkistetaan sen osalta, miten puhuttelijaa ohjataan toimimaan tilanteessa, jossa puhuttelija tunnistaa hakijan haavoittuvuuden, esimerkiksi tarpeen hankkia hänelle avustaja ja puhuttelu tulisi tästä syystä keskeyttää. Näytön arvioinnista sekä maatiedon käytöstä ja tulkinasta järjestetään koulutusta ylitarkastajille, erityisesti haavoittuvuuden huomioon ottamisen osalta.

Hankkeen taustalla on muun muassa YK:n kidutuksen vastaisen komitean 9.1.2024 antama ratkaisu asiassa H.U. v. Suomi (nro 1052/2021), jossa komitea katsoi, että valittajan käännätyminen loukkaisi kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen 3 artiklaa ja Suomen tuli käsitellä uudelleen valittajan turvapaikkahakemus ottaen huomioon hänen erityisen haavoittuva tilanteensa.

Oikeusperusta: perustuslain 9 ja 21 §, kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen 3 artikla, EU:n perusoikeuskirjan 18 ja 19 artiklat

Vastuutaho: SM, Maahanmuuttovirasto

Tavoitteet: Hankkeen kuvauksessa lueteltujen kokonaisuuksien toteuttaminen, kuten viraston sisäisen ohjeistuksen päivittäminen ja julkaisu sekä koulutuksen järjestäminen hakemuksia käsitteleville ylitarkastajille.

19. Vahvistetaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista koulutuksessa

Hankkeen kuvaus: Valtioneuvosto hyväksyi 31.8.2023 tiedonannon yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta ja syrjimättömyydestä. Yhtenä toimenpiteenä on koulutuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämisohjelma. Ohjelma koskee koko koulutusjärjestelmää: varhaiskasvatusta, esi- ja perusopetusta, lukiokoulutusta, ammatillista koulutusta, korkeakoulutusta, taiteen perusopetusta sekä vapaata sivistystyötä.

Valtioneuvosto on 7.9.2024 hyväksynyt tiedonantoa tarkentavan Uutta vauhtia yhdenvertaisuuteen Suomessa -toimenpideohjelman, jossa linjataan kehittämisohjelmasta seuraavasti: Suunnitellaan ja toteutetaan koko koulutusjärjestelmän kattava tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämisohjelma. Kehittämisohjelman tavoitteena on tukea ja seurata lakisääteisten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimista ja parantaa niiden vaikuttavuutta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen välineenä (2024–2027).

Oikeusperusta: perustuslain 6 ja 16 §, lapsen oikeuksien sopimuksen 28 artikla, EU:n perusoikeuskirjan 14, 20 ja 21 artiklat

Vastuutaho: OKM

Tavoitteet: Kehittämisohjelma on julkaistu ja siinä linjatut toimenpiteet toteutettu.

20. Arvioidaan yhdenvertaisuuslainsäädännön osittaisuudistuksen vaikutuksia työelämäasioissa

Hankkeen kuvaus: Teetetään selvitys yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan työelämää koskevasta toimivallasta sekä yhdenvertaisuusvaltuutetun työelämämandaatin vaikutuksista. Selvityksessä tarkastellaan miten lautakunnan oikeus suosittaa hyvityksen maksamista syrjinnän tai vastatoimien kohteeksi joutuneelle 1.6.2023 lähtien on toteutunut. Lisäksi tarkastellaan mitä vaikutuksia on ollut sillä, että yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivalta on ulotettu koskemaan myös työelämää.

Eduskunnan vastauksessa (EV 189/2022 vp - HE 148/2022 vp) eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto selvittää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivallan työelämän asioissa yhdenvertaisuuslain soveltamisalalla vuoden 2024 loppuun mennessä.

Oikeusperusta: perustuslain 6, 18 ja 22 §

Vastuutaho: OM ja TEM

Tavoitteet: Selvitys on valmistunut.

21. Vahvistetaan ja vakiinnutetaan valtioneuvoston sateenkaariyhteistyöverkoston toimintaa

Hankkeen kuvaus: Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi epävirallista käytännön tason yhteistyöverkostoa, joka keskittyy tiedonvaihtoon ajankohtaisista asioista liittyen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeusasioihin eri hallinnonaloilla. Verkoston tarkoitus on tukea virkakuntaa heille lakisääteisesti kuuluvien tehtäviensä hoitamisessa sekä sujuvoittaa tiedonvaihtoa.

Verkosto on tarpeellinen ja sen toimintaa vahvistetaan ja vakiinnutetaan, jotta tiedonvaihto ja lakisääteiset tehtävät yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi sujuvat paremmin.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, EIS:n 14 artikla, KP-sopimuksen 26 artikla, TSS-sopimuksen 2 artikla

Vastuutaho: STM

Tavoitteet: Verkosto kokoontuu säännöllisesti vähintään joka kolmas kuukausi.

22. Järjestetään hallituskaudella toinen ministeri Grahn-Laasosen koolle kutsuma pyöreän pöydän keskustelu sateenkaari-ihmisten oikeuksista

Hankkeen kuvaus: Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti ministeri Grahn-Laasosen johtaman pyöreän pöydän keskustelun 20.11.2023. Keskustelussa pohdittiin sitä, miten viedä yhdenvertaisuutta ja sateenkaari-ihmisten näkökulmaa eteenpäin päätöksenteossa tällä hallituskaudella. Tilaisuuden tarkoitus oli, että järjestöt pääsivät ääneen ja kertomaan tärkeimpiä asioitaan.

Tilaisuudessa todettiin tarve jatkaa keskustelua ja järjestää uusi pyöreän pöydän keskustelu hallituskauden aikana.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, EIS:n 14 artikla, KP-sopimuksen 26 artikla, TSS-sopimuksen 2 artikla

Vastuutaho: STM

Tavoitteet: Järjestetään pyöreän pöydän keskustelu sateenkaari-ihmisten oikeuksista ja hyvinvoinnista hallituskauden aikana.

23. Tuetaan uuden vammaispalvelulain toimeenpanoa

Hankkeen kuvaus: Vuoden 2025 alussa voimaan tulleen vammaispalvelulain toimeenpanoa tuetaan. Lain toimeenpanoa tuetaan erityisesti tuottamalla lain sisältöä ja palveluja kuvaavat sivut sähköiseen Vammaispalvelujen käsikirjaan. Lisäksi syksyn 2024 aikana järjestettiin Verkostoituvat vammaispalvelut -sidosryhmätilaisuuksissa lain palveluja koskevaa toimeenpanon tukea. Toimet toteutetaan yhteistyönä STM:n, THL:n ja Hyvinvointialueyhtiö Hyvilin välillä.

Hankkeeseen liittyy myös kansainvälisten komiteoiden Suomelle antamia suosituksia. Näihin lukeutuvat mm. lapsen oikeuksien komitea, TSS-komitea ja EN:n ihmisoikeusvaltuutettu.

Oikeusperusta: perustuslain 6, 7, 10, 14, 19, 21 ja 22 §, YK:n vammaisten henkilöiden yleissopimus, EN:n uudistettu sosiaalinen peruskirja, EU:n perusoikeuskirjan 1, 2, 3, 7, 34, 36, 39 ja 41 artiklat

Vastuutaho: STM

Tavoitteet: Uuden vammaispalvelulain sisältöä ja palveluja kuvaavat sivut julkaistaan Vammaispalvelujen käsikirjassa

24. Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista vahvistetaan Euroopan sosiaalirahasto plus -hankehaulla

Hankkeen kuvaus: Järjestetään Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+) –hankesuorituksen teemaan Vammaisten henkilöiden oikeuksien vahvistaminen YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisesti. Haettava toiminta keskittyy vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen vahvistamiseen. Tavoitteena on vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen edistäminen valtakunnallisesti vaikuttavalla tavalla, erityisesti kehittämällä ja jakamalla toimintamalleja vammaispalveluissa tai lisäämällä tietoisuutta vammaisten henkilöiden oikeuksista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä.

Oikeusperusta: YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

Vastuutaho: STM

Tavoitteet: Avustuspäätökset tehdään, hankkeiden ohjausryhmätyö toteutetaan, hankkeiden loppuraportit laaditaan

25. Edistetään yleisten alueiden esteettömyyssäntelyä

Hankkeen kuvaus: Edistetään yleisten alueiden esteettömyyttä niiden suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa koskevan sääntelyn uudistamishankkeessa. Uudistuksessa otetaan huomioon perustuslain ja kansainvälisten sitoumusten velvoitteet sekä esteettömyyden merkitys perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Taustalla vaikuttaa ympäristöministeriön esteettömyystyöryhmän vuonna 2023 laatima raportti, jonka mukaan yleisön käyttöön tarkoitettujen alueiden, kuten katualueiden, torien, liikennealueiden ja virkistysalueiden, esteettömyyssäntely on vielä vähäistä ja sitä tulisi kehittää. Yleisiä alueita koskevat säännökset ovat pääosin pysyneet ennallaan voimassa olevan alueidenkäyttölain (132/1999; aiemmin maankäyttö- ja rakennuslaki) säätämisestä lähtien. Lisäksi voimassa on laki kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta (669/1978), jota ei ole kokonaisuutena uudistettu vuoden 2000 perustuslain säätämisen eikä sitä edeltäneen vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen jälkeen.

Uudistusta valmistellaan ympäristöministeriön asettamassa työryhmässä, jonka tehtävänä on laatia esitys uudeksi yhdyskuntarakentamislaki. Työryhmän toimikausi päättyy elokuun lopussa 2025.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, EU:n perusoikeuskirjan 21 ja 26 artiklat, YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista 9 artikla

Vastuutaho: YM

Tavoitteet: Yleisten alueiden esteettömyyteen on aiempaa täsmällisemmät velvoitteet ja niiden täytäntöönpanoa seurataan.

26. Seurataan esteettömyysdirektiivin kansallista täytäntöönpanoa

Hankkeen kuvaus: Esteettömyysdirektiivin kansallista toimeenpanoa seurataan liikenne- ja viestintäministeriön asettamassa seurantaryhmässä. Työryhmä jakaa tietoa ja tukee valvontaviranomaisten työtä esteettömyysdirektiivin toimeenpanossa. Seurantaryhmän tehtävänä on seurata Euroopan komission koordinoimaa työryhmää ja tulevia komission toimia, esteettömyysvaatimuksiin liittyvien standardien edistymistä, valvontatehtävien hoitamista ja tehtävien yhdistämistä, valvovien viranomaisten raportointia ajankohtaisista viranomaistehtävistä, lakien tulkintaan liittyviä kysymyksiä, esteettömyyteen liittyviä tutkimushankkeita tai näiden tarvetta sekä direktiivissä tarkoitettujen palvelujen rakennetun ympäristön kehittämistä.

Työryhmä arvioi kokouksissaan toimeenpanon onnistumista edellä mainittujen seurantatehtävien kautta. Työryhmä keskustelee havaituista onnistumisista ja haasteista sekä siitä, millä keinoilla haasteet olisivat korjattavissa. Työryhmä raportoi vuosittain tehtävien edistymisestä ja koostaa havainnoistaan loppuraportin 30.9.2025 mennessä.

Työryhmässä on edustus liikenne- ja viestintäministeriön lisäksi valtionvarainministeriöstä, sisäministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, ympäristöministeriöstä, Liikenne- ja viestintävirastosta, Etelä-Suomen aluehallintovirastosta, Vammaisfoorumista, Tietoliikenteen- ja tietotekniikan keskusliitosta ja Elinkeinoelämän keskusliitosta.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, EU:n perusoikeuskirjan 20, 21, 25 ja 26 artikla, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

Vastuutaho: LVM sekä VM, SM, STM, YM, Liikenne- ja viestintävirasto ja Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Tavoitteet: Esteettömyysdirektiivin toimeenpano on onnistunut, seurantaryhmän arvio on tehty loppuraportissa

27. Kehitetään digitaalisten palveluiden ja tuotteiden esteettömyys- ja saavutettavuusvalvontaa

Hankkeen kuvaus: Valtioneuvosto antoi 8.11.2024 eduskunnalle hallituksen esityksen laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain, sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 308 §:n sekä eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista

annetun lain 18 §:n muuttamisesta (HE 71/2024 vp), jonka myötä digitaalisia palveluita ja eräitä tuotteita koskeva esteettömyys- ja saavutettavuusvalvonta keskitettiin Liikenne ja viestintävirastolle. Tavoitteena on tarjota kansalaisten oikeusturvan, viranomaisten toiminnan sekä talouden toimijoiden näkökulmasta parasta mahdollista neuvontaa, ohjausta ja valvontaa esteettömyys- ja saavutettavuusasioissa.

Valvontatehtävien kokoaminen yhdelle viranomaiselle auttaa turvaamaan yhtenevän neuvonta- ja valvontakäytännön. Asiantuntemus kootaan yhteen paikkaan ja näin tuetaan myös osaamisen kasvattamista. Valvottava palvelu ja laite muodostavat usein yhden kokonaisuuden, jonka toiminnallisuuksia voi olla hankala erottaa toisistaan. Tämä osaltaan tukee valvonnan toteuttamista noudattaen yhden luukun periaatetta.

Hankkeen tavoitteena on, että digitaalisia palveluita ja eräitä tuotteita koskeva esteettömyys- ja saavutettavuusvaatimusten valvonta ja viranomaisten tarjoama neuvonta on korkeatasoista ja viranomaisen osaaminen valvontaan liittyvissä kysymyksissä kehittyy. Hanke tukee osaltaan myös EU:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategian toteutumista.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, EU:n perusoikeuskirjan 20, 21, 25 ja 26 artikla, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

Vastuutaho: LVM, VM ja Liikenne- ja viestintävirasto

Tavoitteet: Neuvontakäytäntöä saavutettavuusasioissa yhdenmukaistetaan ajantasaisella ohjeistuksella

28. Edistetään ikä- ja muistiystävällistä asumista

Hankkeen kuvaus: Lisätään taloyhtiöiden tietoisuutta ikä- ja muistiystävällisestä asumisesta. Edistetään asuinkerrostalojen esteettömyys- ja turvallisuuskorjauksia, lisätään asuintilojen ja yhteisten tilojen turvallisuutta ja muistiystävällisyyttä sekä vahvistetaan yhteisöllisyyttä taloyhtiöissä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja vanhusasiavaltuutetun viimeaikaisissa vuosikertomuksissa sekä ikääntyneiden ihmisoikeuksien toteutumista valvovan itsenäisen asiantuntijan Claudia Mahlerin maavierailulla Suomeen 2023 on tullut esille tarpeita parantaa asuinympäristöjen esteettömyyttä ja turvallisuutta sekä palvelujen saavutettavuutta. Sosiaali- ja terveysministeriön, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n ja Suomen Kuntaliiton Laatusuositus aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027 nostaa esille tarpeen tukea

ikäntyneiden omaa ennakointia ja varautumista asumisen tarpeiden muutoksiin. Ympäristöministeriön esteettömyystyöryhmän raportin mukaan esteettömyyskorjausten asemaa suunnitelmallisessa kiinteistönpidossa on tarpeen vahvistaa.

Toimenpiteet sisältyvät ympäristöministeriön ja Kiinteistöliiton yhteiseen Ikä- ja muistiystävällinen taloyhtiö -hankkeeseen (2024–2025).

Oikeusperusta: perustuslain 6 ja 19 § 4 mom., EU:n perusoikeuskirjan 21 ja 25 artiklat

Vastuutaho: YM yhteistyössä Kiinteistöliiton kanssa

Tavoitteet: Järjestetään tilaisuuksia ja julkaistaan verkossa materiaalia, joiden kautta taloyhtiöt ympäri maata saavat tietoa asumisen ikä- ja muistiystävällisyydestä.

29. Pitkäaikaisasunnottomuutta vähennetään

Hankkeen kuvaus: Kehitetään kaupunkien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi.

Ympäristöministeriön asettamassa ohjelmassa pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä tuetaan kaupunkien ja hyvinvointialueiden yhteisten pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen tarkoitettujen toimintarakenteiden ja -mallien luomista ja vakiinnuttamista. Kaupunkien ja hyvinvointialueiden yhteishankkeiden tukemiseen on varattu noin 10 miljoonaa euroa tälle hallituskaudelle.

Ympäristöministeriön tavoitteena on lisäksi tarjota ohjelmakaupunkien ja -hyvinvointialueiden toimijoille tiedollista tukea haavoittuvassa asemassa olevien eri ryhmien huomioon ottamiseksi asunnottomuustyössä. Kaupunkien ja hyvinvointialueiden yhteisten hankkeiden sisältö ja tarpeet ohjaavat tarjottavia sisältöjä.

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen ohjelmakausi päättyy vuoden 2026 lopussa. Hanke toteutetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, ohjelman johtoryhmän sekä ohjelmaan kutsuttujen kaupunkien ja hyvinvointialueiden, Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

Oikeusperusta: perustuslain 6 § ja 19 §, EU:n perusoikeuskirjan 34 artikla, TSS-sopimuksen 11 artikla

Vastuutaho: YM

Tavoitteet: Ohjelmakaupungeilla ja hyvinvointialueilla on yhteiset toimintarakenteet ja -mallit pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi. Ohjelmassa on käsitelty keskeisten haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tarpeita asunnottomuuden poistamiseksi ja välttämiseksi.

30. Valtion palveluiden yhdenvertaista saatavuutta turvataan palveluverkkoa kehittämällä

Hankkeen kuvaus: Valtion palvelu- ja toimitilaverkon uudistaminen 2020-luvulla -hankkeen tavoitteena on turvata kansalaisten mahdollisuus käyntiasiointiin kokoomalla valtion käyntiasiointipalvelut julkisen hallinnon yhteisiin asiakaspalvelupisteisiin (Suomi-pisteisiin). Lisäksi tehostetaan valtion tilankäyttöä, kun virastot ja laitokset siirtyvät käyttämään yhteiskäyttöisiä toimistotiloja. Uudistus etenee vaiheittain kuluvan vuosikymmenen aikana niin, että yhteinen palvelu- ja toimitilaverkko on valmis vuoteen 2030 mennessä.

Suomi-pisteet sijoitetaan valtioneuvoston hyväksymässä valtakunnallisessa suunnitelmassa valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisesta (27.3.2024) määriteltujen palvelupaikkakriteerien mukaisesti. Kun jokainen hankkeen valmisteluun osallistuva viranomainen antaa palvelua verkoston pisteissä joko kasvokkain tai etäpalvelun välityksellä, parantuu näiden palveluiden saatavuus valtakunnallisesti ja ne ovat saatavilla kaikille yhtenevin kriteerein.

Suomi-pisteistä saa valtion viranomaisten palvelujen lisäksi Kelan palvelua. Lisäksi pyritään tarjoamaan kuntien ja soveltuvin osin hyvinvointialueiden palveluita. Asiakkaille on tarjolla myös yleistä palveluneuvontaa ja digitukea. Näin parannetaan eri käyttäjäryhmien palveluihin pääsyä, esimerkiksi niiden, joilla on haasteita sähköisten palveluiden käyttämisessä tai niiden, jotka eivät tunne Suomen viranomaiskenttää. Hallinnon digitalisaation on tunnistettu haastavan etenkin ikääntyneiden henkilöiden yhdenvertaista pääsyä palveluihin.

Palvelupisteiden tilat, toimintamalli ja viestintä suunnitellaan erilaisten käyttäjäryhmien tarpeet huomioon ottaen (design for all). Kansalainen tulee kohdatuksi Suomi-pisteissä koko aukioloajan vähintään palveluneuvojan toimesta. Etäpalvelun välityksellä voidaan antaa ruotsin- ja saamenkielistä palvelua koko Suomessa ja tulkkauksratkaisu parantaa esimerkiksi muunkielisten ja viittomakielisten pääsyä palveluihin.

Hankkeen keskeiset sidosryhmät ovat sen valmisteluun ja toimeenpanoon osallistuvat viranomaiset, em. viranomaisia ohjaavat ministeriöt, Kuntaliitto, kunnat, maakuntien liitot, hyvinvointialueet sekä erilaisia asiakkaita edustavat kansalaisjärjestöt.

Oikeusperusta: perustuslain 6, 21 ja 22 §, EIS:n 14 artikla, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, erityisesti sen 4 ja 19 artiklat, TSS-sopimus

Vastuutaho: VM

Tavoitteet: Suomi-pisteiden määrä on lisääntynyt, jolloin kootut palvelut ovat tunnin asiointimatkan sisällä yhä useammalle, tietoisuutta julkisen hallinnon yhteisestä asiakaspalvelusta on lisätty, useampi asiakas on saanut digitukea Suomi-pisteessä

31. Palveluiden yhdenvertaista saatavuutta sekä vapautta valita asuinpaikkansa edistetään saaristolain uudistamisella

Hankkeen kuvaus: Maa- ja metsätalousministeriö on pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on laatia hallituksen esitys saaristolaiksi. Päivittämistyön tarkoituksena on saattaa yli 40 vuotta vanha saaristolaki vastamaan tämän päivän saariston tarpeita, vahvistaa alueellista tasa-arvoa sekä mahdollistaa saaristoalueilla asuminen mm. peruspalveluiden saannin ja saavutettavuuden näkökulmasta. Uudistuksella on vaikutuksia mm. sosiaali- ja terveystieteiden saantiin sekä sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseen. Palveluiden yhdenvertaista saatavuutta saaristoalueilla edistetään muun muassa uudistamalla saaristokuntia koskeva sääntely. Saaristoliikennettä koskevat säännökset vaikuttavat puolestaan mahdollisuuksiin valita saaristo asuinpaikakseen. Saaristoliikennettä koskevien säännösten uudistamisella on tarkoitus edistää mahdollisuuksia asua saaristossa sekä edistää mahdollisuuksia liikkua vapaasti.

Oikeusperusta: perustuslain 6, 9, 16, 19 ja 20 §, TSS-sopimus

Vastuutaho: MMM

Tavoitteet: Hallituksen esitys uudistetuksi saaristolaiksi on annettu.

32. Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa vahvistetaan ja kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa tiivistetään

Hankkeen kuvaus: Hallinnon kokonaiskuvaa demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen nykytilasta ja jatkumosta on tarkoitus kirkastaa ja parantaa mahdollisiin katkoksiin reagoimista siten, että opetussuunnitelmien perusteissa määritellyt oppimistavoitteet toteutuvat kaikilla asteilla. Näin ollen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa eri kouluasteiden välillä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle vahvistetaan ja demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa tiivistetään.

Keskeinen toimenpide on demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen kehittämisen koordinoinnin ja seurannan kehittämistyö yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten toimijoiden, kuten Opettajankoulutusfoorumin, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen, Opetushallituksen sekä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa. Lisäksi arvokasta olisi seurantatiedon kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevien, opetussuunnitelmien perusteissa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.

Hanke toteutetaan yhdessä demokratiaohjelman tavoitelinjauksen 5 kanssa. Hankkeeseen liittyen on toteutettu Lasten ja nuorten osallisuus demokratian vahvistajana -seminaari 14.11.2024 ja lisäksi on käynnissä Ihmisoikeus- ja demokratiakasvatuksen tarvetarkastelu ammatillisessa koulutuksessa -selvityshanke, joka on alkanut elokuussa 2024 ja päättyy 25.4.2025.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, lapsen oikeuksien sopimuksen 29 artikla, EU:n perusoikeuskirjan 1 ja 24 artiklat

Vastuutaho: OKM, Opetushallitus

Tavoitteet: Selvitys ammatillisen koulutuksen ihmisoikeus- ja demokratiakasvatuksen tilasta julkaistaan ja OKM kokoaa vuoden 2026 aikana keskeisiä toimijoita yhteiseen keskusteluun demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kysymyksistä.

33. Parannetaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti

Hankkeen kuvaus: Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta parannetaan kansallisesti. Keskeisiä toimenpiteitä ovat jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen, materiaalien ja menetelmien skaalaaminen ja levittäminen valtakunnallisesti varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja vapaaseen sivistystyöhön sekä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytännön toteuttamisvaihtoehtojen ja ratkaisumallien kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten sidosryhmien, kuten yleisten kirjastojen, kansalaisjärjestöjen, vanhempien ja muiden lähiyhteisötoimijoiden kanssa.

Hanke toteutetaan yhdessä demokratiaohjelman tavoitelinjauksen 6 kanssa.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, lapsen oikeuksien sopimuksen 29 artikla, EU:n perusoikeuskirjan 24 artikla

Vastuutaho: OKM, Opetushallitus

Tavoitteet: Järjestetään vuosina 2022–2023 toteutettujen koulujen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen pilottien seuranta (mitkä käytänteet ovat vakiintuneet, kuinka rakenteet ja toimintakulttuuri ovat tukeneet pilotteja ja mitä materiaaleja on käytetty), jonka perusteella kehitetään edelleen hyviä käytäntöjä sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta.

34. Vahvistetaan tietoisuutta oikeuksista ja velvollisuuksista suomalaisessa yhteiskunnassa

Hankkeen kuvaus: Turvataan eri kielillä annettavan kattavan tiedon saatavuus elämisestä Suomessa. Päivitetään kotoutumislain mukainen perustietoaaineisto ja luodaan nykyaikainen ja kustannustehokas toteutustapa.

Kotoutumisen edistämistä koskeva laki sisältää säännöksen suomalaista yhteiskuntaa koskevasta perustiedosta (11 §). Sen mukaan lakia soveltavan viranomaisen on annettava tietoa maahanmuuttajalle hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä oleskelulupapäätöksen tiedoksianto, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja

väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä. KEHA-keskus vastaa perustietoaineiston yhteensovittamisesta viranomaisten vastatessa sisältöjen tuottamisesta ja ajantasaisuudesta. Aineisto jaetaan jokaiselle Suomeen myös työn perusteella muuttavalle.

Perustietoaineisto päivitetään ja nykyaikaistetaan niin, että se paitsi sisältää ajantasaista tietoa oikeuksista ja velvollisuuksista myös ohjaa työhön, kieliopintoihin ja yhteiskuntaorientaation itseopiskelumateriaaliin. Päivitys sisältää mahdollisen uuden, helposti saatettavan formaatin (esim. mobiilisovellus) työ- ja elinkeinoministeriön loppuvuodesta 2023 valmistuneen selvityksen perusteella. Selkeän perustietoaineiston avulla voidaan lisätä eri kielillä jaettavaa tietoa oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa sekä osallisuuden kannalta keskeisistä seikoista, kuten työskentelystä ja asumisesta. Aineisto ohjaa Suomeen muuttavia itsenäisesti hakeutumaan oikean tiedon ja oikeiden palveluiden pariin. Uusi jakelutapa (eli esim. mobiilisovellus) edesauttaa tiedon leviämistä kaikille Suomeen muuttaville. Oikealla, kaikille jaettavalla perustiedolla voidaan ehkäistä myös työperäistä hyväksikäyttöä ja asumisen ongelmia.

Oikeusperusta: perustuslain 22 §

Vastuutaho: TEM, KEHA-keskus

Tavoitteet: Perustietoaineisto ja sen toteutustapa on päivitetty

35. Varusmiespalvelukseen, siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen ja monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon osallistuvien ihmisoikeustietämystä kehitetään

Hankkeen kuvaus: Vahvistamme siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen, monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon sekä varusmiespalvelukseen osallistuvien tietämystä ja osaamista perus- ja ihmisoikeuksista. Keskeisiä toimenpiteitä ovat siviilipalveluskoulutuksen, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sekä varusmiespalveluksen opetussuunnitelmien ja -sisältöjen tarkastelu perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmista.

Oikeusperusta: perustuslain 22 §, YK:n ihmisoikeusjulistuksen 26 artikla, YK:n ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen julistus

Vastuutaho: TEM, PLM

Tavoitteet: Perus- ja ihmisoikeudet ovat esillä siviilipalveluskoulutuksessa, varusmiespalveluksessa, kotoutumiskoulutuksessa ja monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa

36. Lainvalmistelun perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia kehitetään koulutuksella ja hankepiloteilla

Hankkeen kuvaus: Lainvalmistelijoiden valmiuksia arvioida hankkeidensa perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia parannetaan järjestämällä aiheesta temaattista koulutusta ja työpajoja. Lisäksi hankkeessa voidaan tarjota tukea perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointiin yksittäisissä lainvalmistelu- tai jälkiarviointihankkeissa. Pilottihankkeiden valinnassa pyritään monipuolisuuteen ja arviointien mallinnettavuuteen. Niitä voidaan toteuttaa resurssien salliessa myös tutkimushankkeina tai selvityksinä.

Oikeusperusta: perustuslain 2 luku, erityisesti 22 §

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Lainvalmistelijoille on järjestetty koulutusta perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnista. Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia on tuettu vähintään yhdessä lainvalmisteluhankkeessa ja yhdessä jälkiarviointihankkeessa.

37. Viranomaisia koulutetaan ja viranomaisten tietoisuutta yhdenvertaisuudesta lisätään

Hankkeen kuvaus: Viranomaisilla on yhdenvertaisuuslain nojalla velvollisuus arvioida toimintansa yhdenvertaisuusvaikutuksia, puuttua syrjintään sekä edistää yhdenvertaisuutta aktiivisesti ja suunnitelmallisesti. Ministeriöt ovat keskeisiä viranomaisia, joiden linjauksilla ja politiikkatoimilla on laajat vaikutukset. Tämän velvollisuuden toimeenpanemiseksi laaditaan koulutussuunnitelma erilaisista koulutuskokonaisuuksista ministeriöiden poliittiselle johdolle ja virkamiesjohdolle, ja järjestetään koulutukset suunnitelman mukaisesti vuosittain vuodesta 2025 alkaen. Koulutuksia kohdennetaan myös eri asiantuntijaryhmille, kuten henkilöstöhallinnon ja viestinnän asiantuntijat.

Hankkeeseen liittyvät myös CAT-komitean suositukset vuodelta 2024 (CAT/C/FIN/CO/8). Suosituksissa kehoitetaan antamaan antaa keskus- ja paikallishallinnon viranomaisille, lainvalvonnan virkamiehille, tuomareille ja syyttäjille asianmukaista koulutusta vihapuheen ja viharikosten käsittelemisestä.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus

Vastuutaho: VNK

Tavoitteet: Koulutukset on toteutettu suunnitelman mukaisesti.

38. Toteutetaan oikeusalan yhteistyötä Ukrainan kanssa ja tuetaan oikeusvaltiokehitystä

Hankkeen kuvaus: Hallitusohjelman mukaan Suomi antaa tukensa Ukrainan eurooppalaiselle polulle. Oikeusministeriö toteuttaa kahdenvälistä oikeusalan yhteistyötä Ukrainan oikeusministeriön kanssa ministeriöiden välisen yhteisymmärryspöytäkirjan (MoU, 2005) puitteissa. Hanke edistää oikeusalan yhteistyötä Ukrainan kanssa ja tukee Ukrainan EU-jäsenyysprosessia, jossa oikeusvaltiokehitys on keskeisimpiä painopisteitä. Suomen kansallisen Ukrainan jälleenrakennussuunnitelman (2024) ja kehitysyhteistyön Ukraina-maaohjelman (2025–2027) mukaan oikeusvaltioperiaatteen edistäminen ja oikeusvaltiouudistusten jatkuminen Ukrainassa on tärkeää. Yhteistyö tapahtuu vaihtamalla tietoja lainsäädännöstä ja parhaista käytänteistä. Yhtenä temaattisena aihealueena hankeyhteistyössä Ukrainan kanssa on oikeusapu- ja sovittelujärjestelmän kehittäminen. Yhteistyöllä tuetaan myös lainvalmistelun kehittämistä ja korruptiontorjuntaa Ukrainassa. Yhteistyömahdollisuuksia selvitetään myös Pohjoismaiden ja Baltian maiden kesken. Hankkeessa otetaan huomioon Helsingin yliopiston Oikeusvaltiokeskuksen toteuttama Ukraina-tukihanke ja muu ulkoministeriön rahoittama oikeusvaltiotuki Ukrainassa.

Oikeusperusta: perustuslain 1 § ja 2 §

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Ukrainan oikeusministeriölle on annettu maan oikeudellista kehittymistä tukevaa tietoa Suomen lainsäädännöstä, ml. EU-oikeus. Oikeusapu- ja sovitteluteemaista koulutusta on järjestetty (2025). Yhteistyön jatkoteemoista on sovittu ja niiden toteuttaminen aloitettu. Yhteistyötä Pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa on tiivistetty.

39. Tuetaan ihmisoikeuksien, oikeusvaltiokehityksen ja demokratian vahvistamista Ukrainassa

Hankkeen kuvaus: Pääministeri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti Suomi jatkaa Ukrainan tukemista muun muassa kehitysyhteistyön, puolustusmateriaaliavun, siviilikriisinhallinnan ja humanitaarisen avun sekä kansalaisjärjestöjen, Euroopan unionin, Euroopan neuvoston (EN) ja Nato-rahastojen kautta. Ukrainan jälleenrakennussuunnitelman mukaan toimiva demokratia, oikeusvaltio, ihmisoikeudet ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta ovat kestävän yhteiskunnallisen kehityksen

edellytyksiä, joita Suomi tukee. Suomen Ukrainassa tehtävän kehitysyhteistyön painopisteet (oikeusvaltiokehitys, opetus ja koulutus, ympäristö) vastaavat hyvin Ukrainan omia kehitystavoitteita ja sen tavoitteita EU-lähentymisessä.

EN:n Ukrainan toimintaohjelma 2023–2026 ”Resilience, Recovery and Reconstruction” on strateginen instrumentti, joka jatkaa vuosien 2018–2022 ohjelmaa. Sitä toteutetaan yhdessä Ukrainan viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa, ja sen ytimessä on ihmisoikeuksien, oikeusvaltiokehityksen ja demokratian vahvistaminen eurooppalaisten standardien ja normien mukaisesti.

Toimintaohjelmassa tuetaan Ukrainan julkisten instituutioiden uudistumista muun muassa oikeuslaitoksen ja hallinnon kehittämisen kautta sekä vahvistetaan korruption- ja rahanpesun vastaista toimintaa, erityisesti Ukrainan kansallisen korruption-vastaisen strategian (2021–2025) toimeenpanossa. Ohjelma edistää turvallisuutta ja taloudellista elpymistä tukemalla desentralisaatiota ja hyvää hallintoa paikallistasolla. Samalla ohjelmassa keskitytään sodasta kärsivien ryhmien, kuten kansallisten vähemmistöjen, siirtymään joutuneiden, vammaisten henkilöiden sekä naisten, tyttöjen ja lasten tukemiseen konkreettisin toimin, esimerkiksi oikeudellisten palvelujen, koulutuksen ja sosiaalisen tuen avulla. Ohjelma auttaa myös veteraaneja ja heidän perheitään uudelleen kouluttautumisessa sekä työelämään ja siviilielämään palaamisessa. Lisäksi se vahvistaa ihmisoikeusinstituutioita ja oikeussuojakeinoja, mukaan lukien oletettujen sotarikosten ja ihmisoikeusloukkausten käsittely sekä oikeusvaltioreformin toimeenpano. Keskeistä on myös tietoisuuden ja osaamisen lisääminen ihmisoikeuksista ja tasa-arvosta koulutusten ja kampanjoiden avulla, erityisesti väkivallan ehkäisyssä. Ohjelman kokonaisbudjetti on noin 50 miljoonaa euroa, ja sen ensisijainen tavoite on tukea Ukrainan EU-lähentymistä, vakautta ja demokratian vahvistumista.

Oikeusperusta: perustuslain 1 §, Istanbulin sopimus

Vastuutaho: Ulkoministeriö

Tavoitteet: Ulkoministeriön rahoituksen avulla tuetaan sukupuolten tasa-arvon edistämistä ja naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseen liittyviä aloitteita, erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (Istanbulin sopimus) täytäntöönpanon edistämistä III-vaiheen tukihankkeessa.

40. Lisätään lahjomattomuutta ja luottamusta Albanian ja Kosovon vaaleissa

Hankkeen kuvaus: Helsingin yliopiston Oikeusvaltiokeskus ja demokratiatyön kansainvälinen asiantuntijajärjestö International IDEA toteuttavat kaksivuotista hanketta Albaniassa ja Kosovossa, joka tähtää uskottavien ja hyvin toimitettujen vaalien toteuttamiseen kohdemaissa. Painopiste on erityisesti vaali- ja puoluerahoituksen avoimuuden parantamisessa.

Hankkeen kohderyhmät ovat politiikan tekijät, vaaleista vastaavat toimielimet, kansalaisyhteiskunta ja poliittiset puolueet. Hankkeella pyritään kasvattamaan poliittisen rahoituksen läpinäkyvyyttä ja sääntelemään digitaalisten teknologioiden käyttöä vaaleissa uusien toimintatapojen tai lainsäädännön muutosten kautta.

Oikeusperusta: perustuslain 1 §, 2 § ja 14 §

Vastuutaho: Ulkoministeriö, yhteistyötahona Helsingin yliopiston Oikeusvaltiokeskus ja International IDEA.

Tavoitteet: Tavoitteena on saada poliittiset toimijat edistämään rahoituksen läpinäkyvyyttä ja eettistä toimintaa digitaalisessa kampanjatyössä sekä kehittämään valvontaviranomaisten kykyä valvoa, estää ja ehkäistä laittomasta rahoituksesta syntyviä uhkia.

41. Edistetään Perusoikeusseuranta.fi-sivun hyödyntämistä

Hankkeen kuvaus: Osana valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeuspolitiikkaa kehitetyt perus- ja ihmisoikeusindikaattorit on julkaistu perusoikeusseuranta.fi-verkkosivustolla vuonna 2024. Indikaattorit tukevat tietoon perustuvaa päätöksentekoa perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvissä asioissa ja indikaattoreilla on tarkoitus seurata perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Tätä valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seurantaa tukevaa verkkosivustoa ylläpidetään, indikaattoreiden seurantatietoa päivitetään ja tuotetaan vuosittain verkkosivun sisältöjen perusteella temaattisia analyysiraportteja yhdenvertaisuustiedonannon tavoitteiden tukemiseksi. Lisäksi tietoisuutta verkkosivusta ja indikaattoriseurannasta pyritään lisäämään.

Oikeusperusta: perustuslain 22 §

Vastuutaho: VNK ja OM

Tavoitteet: Perus- ja ihmisoikeusindikaattoreiden seurantadataa on päivitetty ja analyysiraportit on julkaistu vuosittain. Sivustosta ja sen sisällöstä on viestitty relevantteille kohderyhmille.

42. Lisätään tietoisuutta Suomelle annetuista ihmisoikeussuosituksista kehittämällä suositustietopankkia ja edistämällä sen tunnettuutta

Hankkeen kuvaus: Suositustietopankki on kaikille avoin, saavutettava julkinen verkkopalvelu, jonka avulla lisätään tietoisuutta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa. Tietopankki edistää tiedon saatavuutta sekä lisää viranomaistoiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä tukien oikeusvaltioperiaatteen toteutumista. Syksyllä 2024 pääministeri Orpon hallitus on linjannut, että Suomi tulee jatkamaan suositustietopankin kehittämistä.

Suosituksietopankki kokoaa yhteen Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan neuvoston (EN) sopimusvalvontaelinten antamat Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden täytäntöönpanoa koskevat suositukset. Tietopankista löytyvät myös Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission (ECRI) suositukset sekä myös suositukset YK:n yleismaailmallisesta määrääaikaistarkastelusta (UPR). Hankkeessa täydennetään suositustietopankkia YK:n erityisraporttien Suomelle antamilla suosituksilla.

Suosituksietopankki on herättänyt kansainvälisillä foorumeilla kiinnostusta ja saatu palaute on ollut myönteistä. Avoimuuden edistämällä Suomi tukee kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää.

Hankkeessa täydennetään suomenkielistä suositustietopankkia YK:n erityisraporttien antamilla suosituksilla. Englanninkielinen versio suositustietopankista julkaistaan ulkoministeriön verkkosivuilla. Suositustietopankista tiedotetaan kansallisesti ja sitä pidetään esillä kahden- ja monenvälisessä vuoropuhelussa. Linkkiä tietopankkiin jaetaan laajalti eri yhteyksissä ja sivuston kävijämääriä seurataan.

Oikeusperusta: perustuslain 22 §, Suomea velvoittavat kansainväliset ihmisoikeussopimukset ICERD, ICESCR, ICCPR, CEDAW, CAT, CRC, CRPD, ICED, ECRML, FCNM, ESC, CATHB, Lanzaroten sopimus) ja Istanbulin sopimus. Suomella on ihmisoikeussopimuksiin perustuva velvoite tiedottaa valvontaelinten sille antamista suosituksista.

Vastuuministeriö: UM

Tavoitteet: Suomenkielistä suositustietopankkia on kehitetty lisäämällä muun muassa YK:n erityisraporttien suositukset ja englanninkielinen versio tietopankista on julkaistu. Suositustietopankista on tiedotettu.

43. Vahvistetaan rasismia ja yhdenvertaisuutta koskevaa tietopohjaa

Hankkeen kuvaus: Osana yhdenvertaisuustiedonannon toimeenpanoa VNK käynnistää toimenpiteitä rasismien ja yhdenvertaisuuden tietopohjan vahvistamiseksi. Toimenpiteet sisältävät erilaisia tutkimushankkeita sekä toimenpiteitä tiedon hyödyntämiseksi. Tavoitteena on luoda kokonaiskuvaa yhdenvertaisuuden toteutumisesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Hankkeen taustalla ovat TSS-komitean suositukset vuodelta 2021, joissa Suomea suositellaan parantamaan tiedonkeruujärjestelmäänsä, jotta se tuottaisi luotettavia, kiellettyjen syrjintäperusteiden mukaan eriteltyjä tietoja ja jotta pystyttäisiin tunnistamaan ne ryhmät, jotka ovat muita heikommassa asemassa käyttäessään taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksiaan. Nykyinen kansallinen syrjinnän seuranta järjestelmä pohjautuu vuonna 2007 tehdyn asiantuntijaraportin suosituksiin (Ehdotus syrjinnän kansalliseksi seurannaksi, Työhallinnon julkaisu 2007).

Hallituksen neuvottelu 3.10.2024 Suomen saamista ihmisoikeussuosituksista linjasi, että laaditaan tiekartta kansallisen yhdenvertaisuustietopohjan kehittämisestä. Työtä ohjaa 3.2.2025 valtioneuvoston kanslian asettama kansallisen syrjinnän seuranta järjestelmän asiantuntijaryhmä. Tiekartan ohella tuotetaan uutta tietoa liittyen rasismien ilmenemiseen ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Tarkemmat teemat sovitaan asiantuntijaryhmän työskentelyn puitteissa.

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, TSS-sopimus

Vastuutaho: VNK

Tavoitteet: Kansallinen tiekartta yhdenvertaisuustietopohjan kehittämiseksi on valmistunut. Tutkimushankkeet ovat valmistuneet ja niistä on tiedotettu relevanteille sidos- ja kohderyhmille.

44. Kehitetään vammaisuuteen liittyvää tietopohjaa

Hankkeen kuvaus: Kehitetään ja vahvistetaan vammaisuuteen liittyvää tietopohjaa. Järjestetään poikkihallinnollinen keskustelutilaisuus tilastoinnin ja tietopohjan kehittämiseksi.

Oikeusperusta: YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, erityisesti 31 artikla

Vastuutaho: STM yhteistyössä THL:n ja vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANEn kanssa

Tavoitteet: Tilaisuus on järjestetty.

45. Äänestyspaikkojen ja valtuustosalien esteettömyyttä parannetaan

Hankkeen kuvaus: On tärkeää, että julkinen valta turvaa vammaisten henkilöiden poliittiset oikeudet ja mahdollisuuden nauttia niistä yhdenvertaisesti muiden kanssa. Valtioneuvosto on asettanut parlamentaarisen työryhmän, jonka tulee käsitellä eräät vaaleihin ja äänestämiseen liittyvät hallitusohjelmakirjaukset. Yhtenä hallitusohjelmakirjauksena on, että hallitus varmistaa äänestyspaikkojen ja valtuustosalien esteettömyyden lainsäädännöllä sekä kuntien paremmalla ohjauksella ja koulutuksella. Valmistelussa on keskeistä kartoittaa ja selvittää sekä lainsäädännöllisiä mahdollisuuksia varmistaa esteettömyys, että ohjeistuksen ja koulutuksen parantamisen mahdollisuuksia.

Työryhmän toimikausi päättyy 13.12.2025.

Oikeusperusta: perustuslain 6 ja 14 §, KP-sopimuksen 25 ja 26 artikla, YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista 29 artikla, EU:n perusoikeuskirjan 21, 26, 39 ja 40 artiklat.

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Parlamentaarinen työryhmä antaa mietinnön vuoden 2025 loppuun mennessä.

46. Parannetaan nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon

Hankkeen kuvaus: Nuorisopoliittinen näkökulma ja nuorten kuuleminen sisällytetään aikaisempaa paremmin ministeriöiden valmistelutyöhön, mukaan lukien lainsäädäntötyöhön sekä strategioiden ja toimintaohjelmien valmisteluun.

Vahvistetaan ministeriöiden johdon ja valmistelijoiden osaamista nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta mm. koulutuksen ja viestinnän avulla. Erityistä huomiota kiinnitetään haavoittuvassa asemassa olevien nuorten huomioimiseen.

Hankkeessa myös pilotoidaan nuorten osallistumisrakenteita valtionhallinnossa. Eräinä malleina tässä työssä voidaan käyttää Nuorten ilmasto- ja luontoryhmän ja Nuorten agenda 2030 -ryhmän toimintaa. Ryhmien toiminta vakiinnutetaan. Nuorten kuulluksi tulemista edistävissä toimenpiteissä otetaan huomioon erityisesti eri ryhmiin kuuluvien nuorten yhdenvertaiset mahdollisuudet, selkeäkielisyys ja viestinnän monikanavaisuus. Toimenpiteissä luodaan ilmapiiri, jossa kaikki omalla toiminnallaan edistävät yhdenvertaista, kunnioittavaa ja avointa keskustelua.

Hankkeeseen liittyvät lapsen oikeuksien komitean Suomelle vuonna 2023 antamat suositukset (CRC/C/FIN/CO/5-6). Vastaavat toimenpiteet sisältyvät Valtakunnalliseen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan (VANUPO) 2024–2027 ja samansuuntaisia toimenpiteitä sisältyy kansalliseen ohjelmaan demokratian ja osallistumisen edistämiseksi vuosille 2025–2027.

Oikeusperusta: perustuslain 6 ja 14 §, lapsen oikeuksien sopimuksen 2, 3, 6 ja 12 artiklat, EU:n perusoikeuskirjan 24 artikla

Vastuutaho: OKM, OM

Tavoitteet: Vakiinnutetaan malleina toimivat ryhmät ja niiden perusteella kehitetään muiden ryhmien toimintaa.

47. Edistetään digitaalisia taitoja, medialukutaitoa sekä digitaalisen asioimisen ja osallisuuden taitoja

Hankkeen kuvaus: Edistetään opiskelijoiden digitaalista osaamista ja kriittistä medialukutaitoa sekä työikäisten, ikääntyneiden henkilöiden ja erityisryhmien digitaalisen asioimisen ja osallisuuden taitoja, mukaan lukien kriittinen lukutaito. Vahvistetaan kasvatus- ja opetushenkilöstön sekä nuorisotyön, kulttuurin ja liikunnan toimialojen työntekijöiden medialukutaitoa, tieto- ja viestintäteknologista osaamista sekä ohjelmointiosaamista. Kehitetään eri kohderyhmille saatavilla olevaa koulutustarjontaa huomioiden myös tekoälyyn liittyvät osaamistarpeet. Lisäksi varmistetaan, että koulutustarjonta on eri kohderyhmien löydettävissä.

Hanke kytkeytyy digikompassin toimenpiteisiin, joiden mukaan suunnitellaan, käynnistetään ja toteutetaan keskustelusarja digisivistyksestä ja osallisuudesta digitalisoituvassa yhteiskunnassa sekä kehitetään medialukutaidon mittaristoa.

Oikeusperusta: perustuslain 12, 14 ja 16 §, EU:n perusoikeuskirjan 12, 14, 25 ja 26 artikla

Vastuutaho: OKM

Tavoitteet: Kehitetään eri kohderyhmille saatavilla olevaa koulutustarjontaa.

48. Järjestetään kansalaisyhteiskunnan toimijoille koulutusta kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden täytäntöönpanon valvontaan osallistumisesta

Hankkeen kuvaus: Suomi on osapuolena Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan neuvoston (EN) keskeisissä ihmisoikeussopimuksissa. Ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanoa valvotaan ensisijaisesti määräaikaisraportoinnin kautta. Raportointi on sopimusvelvoite. Suomi on sitoutunut raportoimaan kahdeksan YK:n ihmisoikeussopimuksen ja kahden valinnaisen pöytäkirjan täytäntöönpanosta sekä vastaavasti kuuden EN:n ihmisoikeussopimuksen täytäntöönpanosta. Sopimusvalvontaelimet kehittävät määräaikaisraportointia ja menettelytavat ovat muutoksessa.

Hanke pyrkii vahvistamaan kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osaamista ja valmiuksia osallistua ihmisoikeusvelvoitteiden täytäntöönpanon valvontaan. Hankkeessa tarjotaan kansalaisyhteiskunnan toimijoille suunnattu kaksiosainen verkkokoulutus ihmisoikeussopimusten määräaikaisraportoinnin eri vaiheista ja ihmisoikeusvelvoitteiden täytäntöönpanon valvontaan osallistumisesta sekä sopimusvalvontaelinten antamien suositusten täytäntöönpanon seurannasta.

Hankkeessa tuotetaan lisäksi koulutusmateriaalia julkaistavaksi Ihmisoikeuskeskuksen verkkosivuilla.

Oikeusperusta: perustuslain 22 §, Suomea velvoittavat kansainväliset ihmisoikeussopimukset ICERD, ICESCR, ICCPR, CEDAW, CAT, CRC, CRPD, ICED, ECRML, FCNM, ESC, CATHB, Lanzaroten sopimus) ja Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta Istanbulin sopimus

Vastuutaho: Ulkoministeriö, yhteistyötahona Ihmisoikeuskeskus

Tavoitteet: Kaksiosaisen verkkokoulutuksen järjestäminen ja koulutusmateriaalin julkaiseminen Ihmisoikeuskeskuksen verkkosivuilla

49. Vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan osallistumista Etyj-puheenjohtajuuskaudella 2025

Hankkeen kuvaus: Suomi toimii Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) puheenjohtajamaana kalenterivuoden 2025. Suomen puheenjohtajuuskauden toiminnan peruslähtökohtana on puolustaa ja vahvistaa kansainväliseen oikeuteen ja erityisesti YK:n peruskirjaan nojaavaa monenvälistä järjestelmää sekä Euroopan turvallisuusjärjestystä. Puheenjohtajuuden kattoteemana on kriisinsietokyky eli resilienssi laajan turvallisuuskäsitteen näkökulmasta. Siihen kuuluvat keskeisesti ihmisoikeudet, demokratia ja oikeusvaltio. Suomen puheenjohtajuuskaudella edistetään tasa-arvoa sekä kansalaisyhteiskunnan, erityisesti nuorten ja vammaisten henkilöiden, osallistumista.

Hankkeen tavoitteena on vahvistaa kansalaisyhteiskunnan osallistumista kaikilla Etyjin ulottuvuuksilla ja eri tilaisuuksissa läpileikkaavasti.

Oikeusperusta: perustuslain 14 §

Vastuutaho: UM

Tavoitteet: Kansalaisyhteiskunnan osallistuminen puheenjohtajuusvuoden aikana toteutettaviin tapahtumiin on mahdollistettu laajasti. Lisäksi kesällä 2025 on järjestetty merkittävä kansainvälinen tapahtuma tiiviissä vuoropuhelussa kansalaisyhteiskunnan kanssa.

50. Vahvistetaan aktiivista toimijuutta kehittämällä sosiaalipalveluita

Hankkeen kuvaus: Euroopan Sosiaalirahasto Plus -rahoitteisessa ryhmähankkeessa kehitetään sosiaalipalveluja kolmelle muuhun väestöön verrattuna suurimmassa huono-osaisuusriskissä olevalle väestöryhmälle; maahanmuuttaneille, ihmiskaupan uhreille (myös muut kuin maahanmuuttaneet) ja romaniväestölle. Hanke on kolmi-vuotinen 1.3.2024–29.2.2027

Oikeusperusta: perustuslain 6 §, 19 §

Vastuutaho: TM yhteistyössä THL:n ja romaniasiain neuvottelukunta RONKin kanssa.

Tavoitteet: Ryhmähankkeessa tuotetaan valtakunnallisesti vaikuttavia toimintamalleja huolellisen ja monitasoisen nykytilan kartoituksen sekä monialaisen sektorirajoja ylittävän yhteistyön pohjalta. Kehittämistyössä panostetaan osallistaviin menetelmiin, vaikuttavuuden arviointiin sekä tulosten laaja-alaiseen levittämiseen ja juurruttamiseen osaksi organisaatioiden pysyvää toimintaa. Kehittää yhdenvertaisuutta, osallisuutta, aktiivista toimijuutta sekä voimavaroja vahvistavia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteita Suomen romanipoliittisen ohjelman (ROMPO3) tavoitteiden mukaisesti.

51. Korruptiontorjunnan osaamista kehitetään

Hankkeen kuvaus: Oikeusministeriössä toteutetaan EU:n osarahoittama Tehoa korruptiontorjuntaan -hanke, jonka tavoitteena on tehostaa korruptiontorjuntaa sekä mahdollistaa Suomen korruptiotilanteen seuranta pitkällä aikavälillä. Tämä tapahtuu mm. lisäämällä yleistä tietoisuutta korruptiontorjunnasta sekä parantamalla viranomaisten valmiuksia ja yhteistyötä.

Hankkeen taustalla vaikuttavat YK:n, OECD:n ja Euroopan neuvoston korruptionvastaisen yleissopimusten arvioinnit ja niihin liittyvät suositukset Suomelle.

Oikeusperusta: perustuslain 2 § ja 21 §

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Viranomaisille (erityisesti poliisi, syyttäjät ja tuomarit) suunnattu verkkokurssi eOppivassa julkaistaan ja seminaareja, koulutuksia ja työpajoja mm. korruption ennaltaehkäisystä ja torjunnasta järjestetään relevanteille kohderyhmille.

52. Korruptiontorjunnan tilannekuvaa parannetaan

Hankkeen kuvaus: Oikeusministeriössä toteutetaan EU:n osarahoittama Tehoa korruptiontorjuntaan -hanke, jonka tavoitteena on tehostaa korruptiontorjuntaa sekä mahdollistaa Suomen korruptiotilanteen seuranta pitkällä aikavälillä. Tämä tapahtuu vahvistamalla tietopohjaan perustuvaa korruptiontorjuntaa laatimalla tilannekuva korruptiosta Suomessa.

Hankkeen taustalla vaikuttavat YK:n, OECD:n ja Euroopan neuvoston korruptionvastaisen yleissopimusten arvioinnit ja niihin liittyvät suositukset Suomelle.

Oikeusperusta: perustuslain 2 § ja 21 §

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Laaditaan Suomen ensimmäinen korruption tilannekuva, joka pyritään toistamaan kahden vuoden välein. Tilanneraportin avulla voidaan jatkossa seurata korruptiotapausten määrää ja laadun muutosta Suomessa pitkällä aikavälillä.

53. Vahvistetaan luottamusta yhteiskuntaan ja varaudutaan kyberturvallisuushkiin

Hankkeen kuvaus: Kyberturvauhkien on arvioitu olevan yksi suurimmista globaaleista riskeistä. Kyberrikollisuus voi vaarantaa kansalaisten perusoikeuksia, heikentää luottamusta palveluihin ja aiheuttaa merkittäviä taloudellisia menetyksiä. Digitalisoituvassa yhteiskunnan luottamus rakentuu yhä merkittävämmässä määrin korkeatasoiseen viestinnän luottamuksellisuuden suojaan ja yksityisyyden suojaan. Toimintojen digitalisoituessa myös muut perusoikeudet, kuten sananvapaus, omaisuuden suoja, elinkeinonvapaus, oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, vapauteen ja turvallisuuteen, vaali- ja osallistumisoikeudet, oikeus sosiaaliturvaan, terveelliseen ympäristöön ja oikeusturvaan, ovat riippuvaisia kyberturvallisuuden korkeasta tasosta.

Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen myös digitaalisen ympäristöstä kohdistuvilta loukkauksilta. Kyberhäiriötilanteisiin varaudutaan ja niihin reagoidaan tiiviissä yhteistyössä julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Liikenne- ja viestintäministeriöön sijoitettu Valtion kyberturvallisuusjohtajan toimisto vastaa kansallisesti kyberturvallisuuden kehittämisen, suunnittelun, varautumisen ja kriittisen tieto- ja viestintätekni- nisen infrastruktuurin varautumisen koordinaatiosta ja yhteensovittamisesta.

Suomen kyberturvallisuusstrategia on uudistettu pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä. Kyberturvallisuusstrategian uudistamisessa on otettu huomioon kyberturvallisuusdirektiivin (NIS2) vaatimukset kansalliselle kyberturvallisuusstrategialle sekä muu aiheeseen liittyvä keskeinen strategia- ja selontekotyö. Kyberturvallisuusstrategian tavoitetilaluottuu vuoteen 2035, ja strategia sisältää neljän pilarin alle muodostetut strategiset tavoitteet ja näille yhteiset kehittämistoimet.

Osana strategiaa huolehditaan muun ohella siitä, että julkiset palvelut ovat turvallisia käyttää ja yksilöt ja yhteisöt luottavat niiden toimintavarmuuteen. Luottamustaylläpidetään ja parannetaan turvallisilla ja toimintavarmilla julkisilla palveluilla.

Oikeusperusta: perustuslain 7, 10 ja 12 §, EU:n perusoikeuskirjan 6, 7, 8 ja 41 artiklat

Vastuutaho: LVM ja kaikki ministeriöt

Tavoitteet: Toimeenpannaan kyberturvallisuusstrategian toimeenpanosuunnitelmassa vahvistettuja toimenpiteitä, joilla turvataan julkisten palveluiden toimintavarmuutta ja turvallisuutta, torjutaan kyberuhkia ja ylläpidetään näin luottamusta.

54. Vahvistetaan viranomaisten yhteistoimintaa saamelaisten kanssa

Hankkeen kuvaus: Vahvistetaan eri viranomaisten osaamista alkuperäiskansa saamelaisista ja saamelaisten oikeuksista, jotta viranomaiset osaavat ottaa saamelaisiin kohdistuvat vaikutukset huomioon valmistelussa ja lisäksi ottaa oikea-aikaisesti huomioon saamelaisten oikeuden osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon. Saamelaiskäräjälakia uudistettiin 1.8.2025 voimaantulleilla muutoksilla. Lain neuvotteluita koskevaa säännöstä muutettiin viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi. Tällä hankkeella tuetaan lainmuutoksen toimeenpanoa. Hankkeessa pyritään myös edistämään saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista ja saamen kielilain toimeenpanoa. Hanke on tarkoitus toteuttaa yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa.

Oikeusperusta: perustuslain 17 §:n 3 mom., KP-sopimuksen 1 ja 27 artiklat, TSS-sopimuksen 1 ja 2 artiklat, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista, lapsen oikeuksien sopimuksen 30 artikla

Vastuutaho: OM

Tavoitteet: Viranomaisille on järjestetty koulutusta ja tuotettu uutta materiaalia

55. Edistetään mediapalveluiden moniarvoisuutta ja riippumattomuutta

Hankkeen kuvaus: Media-alan vapaus, moniarvoisuus ja riippumattomuus tukevat sananvapautta, demokratiaa ja oikeusvaltiota. Moniarvoiset ja riippumattomat mediapalvelut tarjoavat ihmisille mahdollisuuden tarkastella monenlaisia näkemyksiä ja pääsyn luotettaviin tietolähteisiin. Kyseiset mediapalvelut toimivat vallan vahvikoirana ja ovat välttämättömiä yleisen mielipiteen muodostumisen kannalta.

EU:n medianvapausasetus (EU) 2024/1083 hyväksyttiin keväällä 2024. Asetuksen tavoitteena on turvata mediapalvelujen moniarvoisuus ja riippumattomuus EU:n alueella, vahvistaa mediapalveluiden toimituksellista vapautta ja suojella niitä perusteettomilta, suhteettomilta ja syrjiviltä kansallisilta toimenpiteiltä. Samalla asetuksessa vahvistetaan mediapalvelujen sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa koskevia yhteisiä sääntöjä. Mediavapausasetusta esitetään täydennettäväksi kahdella keväällä 2025 annettavalla hallituksen esityksellä, joilla toimeenpannaan kansalliset säännökset koskien mediamarkkinoiden keskittymien arviointia ja asetuksen mukaisten velvoitteiden noudattamisen valvontaa, sekä muutettaisiin Yleisradio Oy:stä annettua lakia.

Tavoitteiden saavuttamiseksi asetus sisältää erinäisiä sääntöjä. Asetuksessa säädetään mediapalvelujen tarjoajien oikeuksista ja velvollisuuksista, joihin sisältyy mm. toimittajien lähdesuojan vahvistamista sisältäviä sääntöjä ja mediapalvelujen tarjoajien yhteystietojen ja tosiasiallisten omistajien julkaisemista koskevia sääntöjä luottamuksen ja riippumattomuuden parantamiseksi. Asetus sisältää säännöksiä erittäin suurilla verkkoalustoilla olevasta mediapalvelujen tarjoajien sisällöstä, minkä tarkoituksena on mm. parantaa median asemaa ja luotettavan tiedon löytämistä kyseisillä alustoilla. Asetuksessa säädetään oikeudesta mukauttaa median tarjontaa, minkä tarkoituksena on mm. parantaa tasapuolista kilpailua mediamarkkinoilla. Mediamarkkinoiden keskittymien arvioinnin sääntelyllä puolestaan on tarkoituksena kiinnittää huomiota mediamarkkinoiden mahdolliseen keskittymiseen, joka voi vaikuttaa tiedotusvälineiden moniarvoisuuteen ja riippumattomuuteen. Asetuksessa säädetään myös valtion mainonnasta, minkä tarkoituksena on tuoda esille julkisten varojen käyttöä mainoksiin media-alalla ja turvata mm. kyseisten varojen jakautuminen tasaisesti mediatoimijoille asetuksen kriteerien ja periaatteiden mukaisesti.

Asetuksen tavoitteiden saavuttamista toteuttavat osaltaan asetuksessa säädettyjen tehtävien kautta kansalliset sääntelyviranomaiset tai -elimet ja EU:n tasolla perustettava eurooppalainen mediapalvelulautakunta.

Oikeusperusta: perustuslain 7, 10, 12, 18 ja 21 §, EU:n perusoikeuskirjan 7, 8, 11, 16, 47, 50 ja 52 artikla

Vastuutaho: LVM sekä OM, OKM, SM, TEM, Liikenne- ja viestintävirasto ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti

Tavoitteet: Asetuksen mukaisten teknisten, hallinnollisten ja muiden vaatimusten täyttyminen.